

Пошуково-тематична поліфонія сучасного мовознавства

УДК 811.161'37:23

DOI: 10.26565/2227-1864-2021-88-11

Асоціативні зв'язки стимулів МИР і ВІЙНА: семантичне наповнення (на матеріалі ланцюжкового асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями)

Євгенія Андріївна Васянович

викладач кафедри загального та прикладного мовознавства
філологічного факультету,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022);

e-mail: vasianovych@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9696-3335>

Наталія Миколаївна Дубовик

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри загального та прикладного мовознавства
філологічного факультету,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022);

e-mail: n.galunova@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5748-1296>

Статтю присвячено дослідженню асоціативних зв'язків лексем МИР і ВІЙНА. Ціль роботи – оприяти культурний складник асоціативних полів стимульних слів МИР і ВІЙНА. Зважаючи на об'єкт дослідження – асоціативні зв'язки стимулів МИР і ВІЙНА у мовній свідомості студентів-гуманітаріїв, – вважаємо використання експериментальних методів, а саме асоціативного психолінгвістичного експерименту, найбільш доцільним, адже йдеться про об'єкт, що не піддається безпосередньому спостереженню. У роботі окреслено методологічне підґрунтя для проведення такого дослідження. Матеріалом для статті стали асоціативні реакції, отримані під час проведення експерименту зі студентами-гуманітаріями. На базі отриманих даних реалізовано кількісний, математичний і якісний аналіз семантичного наповнення асоціативних полів слів стимулів МИР і ВІЙНА. У результаті аналізу встановлено, що обопільний вплив культури і мови знаходить своє віддзеркалення в асоціативному наповненні зазначених стимулів, а отже, і у мовній свідомості людини, у якій такі зв'язки зберігаються. Зроблено висновок, що студенти отримують певні культурні коди із досвіду свого народу через мову, оскільки останні втілюються і закріплюються у мовних знаках. Це демонструє, що людина одночасно є і об'єктом культури, і її суб'єктом. Велика кількість повторюваних реакцій свідчить, що на асоціативні зв'язки у молоді лінгвокультура має більший вплив, ніж індивідуальний, особистий досвід. Неможливо заперечити вплив етнічного чинника на світосприйняття і формування свідомості певної лінгвокультурної спільноти. Виявлено, що подані на стимули МИР і ВІЙНА асоціації демонструють нерозривний зв'язок між ними у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв та можуть існувати лише у протиставленні один до одного.

Ключові слова: культура, семантичне наповнення, лінгвокультурна свідомість, асоціація, психолінгвістичний експеримент

Васянович Е. А., Дубовик Н. Н. Ассоциативные связи стимулов МИР и ВОЙНА: семантическое наполнение (на материале цепного ассоциативного эксперимента со студентами-гуманитариями)

Статья посвящена исследованию ассоциативных связей лексем МИР и ВОЙНА. Цель работы – выявить культурную составляющую ассоциативных полей стимульных слов МИР и ВОЙНА. Учитывая объект исследования – ассоциативные связи стимулов МИР и ВОЙНА в языковом сознании студентов-гуманитариев, – считаем использование экспериментальных методов, а именно ассоциативного психолингвистического эксперимента, наиболее целесообразным, ведь речь идет об объекте, который не поддается непосредственному наблюдению. В работе обозначены методологические основы проведения такого исследования. Материалом для статьи стали ассоциативные реакции, полученные при проведении эксперимента со студентами-гуманитариями. На базе полученных данных реализован количественный, математический и качественный анализ семантического наполнения ассоциативных полей слов стимулов МИР и ВОЙНА. В результате анализа установлено, что обоюдное влияние культуры и языка находит свое отражение в ассоциативном наповнении указанных стимулов, а следовательно, и в языковом сознании человека, в котором такие связи сохраняются. Сделан вывод, что студенты получают определенные культурные коды из опыта своего народа через язык, поскольку последние воплощаются и закрепляются в языковых знаках. Это показывает, что человек одновременно является и объектом культуры, и ее субъектом. Большое количество повторяющихся реакций свидетельствует, что на ассоциативные связи у молодежи лингвокультура имеет большее влияние, чем индивидуальный, личный опыт. Невозможно отрицать влияние этнического фактора на мировосприятие и формирование сознания определенного

лінгвокультурного союбщества. Обнаружено, что поданные на стимулы МИР и ВОЙНА ассоциации демонстрируют неразрывную связь между ними в лінгвокультурном сознании студентов-гуманитариев и могут существовать только в противопоставлении друг к другу.

Ключевые слова: культура, семантическое наполнение, лінгвокультурное сознание, ассоциация, психолінгвистический эксперимент

Yevheniia Vasianovych, Nataliia Dubovik. Associative connections of stimuli PEACE and WAR: semantic content (on the material of a chain associative experiment with humanities students)

The paper is devoted to the study of the associative relations of the lexemes PEACE and WAR. The aim of the work is to reveal the cultural component of the associative fields of the stimulus words PEACE and WAR. Due to the object of study (the associative connections of stimuli PEACE and WAR in the linguistic consciousness of humanities students) we consider the usage of associative psycholinguistic experiment to be the most appropriate, because the object cannot be observed directly. The paper outlines the methodological grounds for such study. The material for the article was the associative reactions obtained during the experiment with humanities students. On the basis of the received data the quantitative, mathematical and qualitative analyses of semantic content of associative fields of stimuli PEACE and WAR are realized. The analysis showed that the mutual influence of culture and language is reflected in the associative content of these stimuli, and hence in the linguistic consciousness in which such connections are contained. It is concluded that students receive certain cultural codes from the experience of their nation through language, as they are embodied in language signs. This fact demonstrates that a person is both an object and a subject of culture. The obtained reactions suggest that linguistic culture has greater impact on associative connections than individual, personal experience. It is impossible to deny the influence of ethnic factors on the worldview and the formation of consciousness of a particular linguistic and cultural community. The PEACE and WAR associations presents an inseparable connection between them in the linguistic and cultural consciousness of humanities students and they can exist only in opposition to each other.

Key words: culture, semantic content, linguistic and cultural consciousness, association, psycholinguistic experiment

Постановка проблеми. У сучасних наукових штудіях панує тенденція до міждисциплінарності, все частіше об'єкт дослідження вивчається не лише з однієї точки зору, застосовується комплекс методів і способів аналізу. Мова все частіше розглядається не сама по собі, а у зв'язках із різними явищами дійсності. Дедалі актуальнішим у атропоцентричній лінгвістиці стає вивчення відношення мова-свідомість-культура.

Постановка завдання. Для сьогочасної української культури мир і війна є невід'ємними складниками, які залишили свій глибокий відбиток у ній з часів боротьби за незалежність і ще міцніше увійшли у національну свідомість в останні роки. Вивчення семантичного наповнення асоціативних полів із стимульними словами *МИР* і *ВОЙНА* зробить можливим оприявлення образів та смислів, пов'язаних з ними.

Культура репрезентує собою соціальну філософію, досвід певного народу, що був отриманий шляхом освоєння суспільного буття [4; с. 20]; вона містить у собі «сукупність матеріальних і духовних цінностей» [6, с. 8]. У мові етнокультура знаходить свою маніфестацію: вона є одночасно і проявом, і інструментом культури [6; 7]. «Мова репрезентує спосіб існування культури, вона також є чинником утворення культурних кодів» (тут і далі переклад наш. – С. В., Н. Д.) [3, с. 8]. Інтерпретація цього культурного коду дозволяє отримати інформацію про образи, значення, смисли, концепти, що зберігаються в національній свідомості лінгвокультурної спільноти [2, с. 51].

Для вивчення семантичного наповнення стимулів *МИР* і *ВОЙНА* у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманитаріїв був проведений ланцюжковий асоціативний психолінгвистичний експеримент. Такий тип експериментів широко використовується в

багатьох наукових напрямках, зокрема в лінгвістичних розвідках [1].

Реципієнтами стали студенти філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна перших, других, третіх та четвертих курсів. Загальна кількість респондентів склала 100 осіб. Їм було запропоновано заповнити анкету, яка мала традиційну структуру: назву, звертання до реципієнтів, вступну частину, основну частину та слова подяки [5; 9; 11; 12]. У вступній частині реципієнтам запропонували подати декілька асоціацій на стимули *МИР* і *ВОЙНА* у порядку їхнього виникнення. Через те, що більшість українських студентів є білінгвами (вони володіють як українською, так і російською мовами) та оскільки одна з мов може домінувати, нами було уточнено, що подавати реакції слід лише українською. Були застосовані різний розмір шрифту, виділення жирним та курсивом для того, щоб зробити текст зручнішим для сприйняття і звернути увагу респондентів на істотно важливі моменти. Усі частини анкети були логічно відокремлені одна від одної. Така побудова анкети вважається класичною і широко використовується науковцями з різних країн [5; 9; 11; 12]. Під час заповнення анкети в реципієнтів могли виникати проблеми, пов'язані з технічними та психологічними аспектами [9; 11]. У вирішенні технічних помилок важливу роль грає те, як виглядає анкета. Запропоновані стимули є гостро актуальними у сучасному світі і зокрема в Україні, тому задля зниження психологічного тиску анкетування проводилося в анонімній формі без присутності дослідника.

Результатами експерименту стали 1086 асоціацій: стимул *МИР* отримав 530 реакцій, а *ВОЙНА* – 556. Кількість відповідей, поданих на обидва стимули, майже однакова, що доводить факт їхньої рівної важливості для реципієнтів. Те, що *МИР* і *ВОЙНА* посідають значне місце у лінгвокультурній свідомості респондентів, підтверджує і відсутність відмови від реакції, тобто

на обидва стимули відбувається асоціативний процес у мисленні реципієнтів. Більшість асоціацій було подано окремим словом, а не словосполученнями.

На стимул *МИР* було подано 530 реакцій, які включали в себе 185 різних асоціацій. Респонденти відреагували одним словом 482 рази (*сміх; допомога; ілюзія; надія; єдність*) та 48 разів декількома словами: до таких відповідей належать словосполучення (*ясне небо; щасливі люди; повітряні кульки; яскраві кольори*), описові речення (*коли немає певних суперечок між людьми*) або частина складного речення (*любов до всього, що тебе оточує*).

При аналізі результатів експерименту були застосовані математичні методи – розрахунок ймовірності виникнення певної реакції. Величина обчислюється відношенням частоти подання реакції до кількості реципієнтів [13]. Асоціації *спокій, щастя, любов та радість* мали найбільшу ймовірність виникнення, а саме 0,48; 0,38; 0,25 і 0,25 відповідно.

Семантичний аналіз продемонстрував дві основні тенденції реагування на стимул *МИР*. Велика кількість асоціацій була пов'язана з почуттями, відчуттями та візуалізацією мирного часу (*любов; безтурботність; натхнення; посмішки; радість життя; свято; люди навколо; гарна погода*).

Більше ніж половина від загальної кількості реципієнтів подали реакції, що асоціюються зі спокоєм. Найбільш частотна реакція у цій групі – *спокій*, що має найбільшу обчислену величину ймовірності виникнення та є найуживанішою серед усіх результатів експерименту. Зазначимо й інші асоціації із цією лексемою: *спокій на душі; суспільний та душевний спокій*. Такий спосіб асоціювання стимулу *МИР* може мати зв'язок із явищем *війни*, що приносить тривогу та занепокоєння, тому що семантичне значення таких понять як *мир, спокій* тощо важко зрозуміти без співвідношення з їхніми антонімами; їхні тлумачення у словнику репрезентуються через слова із протилежним значенням [8; 10]. Інша група реакцій, продукування яких можливе лише за умови, що їхні антоніми (наприклад, *напад, загроза, небезпека*) також існують у лінгвокультурній свідомості реципієнтів, включає в себе такі реакції як *захист, безпека, захищеність* тощо.

Друга за кількістю група асоціацій, пов'язаних з почуттями та емоціями, складається з реакцій, що позначають *щастя і радість*. Вона містить лексему *щастя*, яка має високу ймовірність виникнення (за нашими обчисленнями) та інші (*весела пісня; посмішки на щасливих обличчях; щасливі люди; щасливе майбутнє*).

Серед дослідників зв'язок концептів та кольорів є досить цікавим полем для вивчення: деякі поняття можуть асоціюватися у людському мозку з певним кольором, або

навпаки, колір викликає у свідомості певне поняття [1]. Серед реакцій респондентів на поданий стимул було не одне певне кольоропозначення, а декілька, що доводить факт про те, що реагування кольором є індивідуальним та йому не притаманні усталені характеристики. Реципієнти пов'язують *МИР* із білим, блакитним, зеленим та червоним (*білий колір, блакить, голубий, зелений, зелена трава, червоний*) та з яскравістю (*барви, яскраві кольори*).

Медіа мають схильність до використання різних зображень при описі бойових дій у різних країнах, тих, які відбуваються зараз, та тих, що вже давно завершилися. Часто уживаним образом для змалювання завершення війни та настання миру є образ дитини. Щасливі діти з радісними усмішками на обличчях стали утіленням зупинення ворожнечі. Таке твердження оприявлене низкою реакцій пов'язаних з дітьми (*діти; дитячий сміх; посмішка дитини; посмішка на обличчі дитини*), хоча студентство є в більшості бездітним прошарком суспільства.

Респонденти наголошували, що *МИР* – є лише об'єктом і має існувати два чи більше суб'єктів, серед яких відсутня ворожнеча. Цей факт репрезентований у реакціях *співпраця, взаєморозуміння, потискання рук* тощо.

Метафоричне зображення *МИРУ* втілюється в образі неба. В Україні існує традиційне побажання «мирного неба над головою», що вплинуло на існування асоціацій, пов'язаних із небом, сонцем та хмарами (*небо; сонце; ясне небо; білі хмарки; блакитне небо; сонячне світло; хмари*). Деякі реакції є посиленнями на усталені символи та атрибути миру, такі як *голуба; голуб; трубка*. До ще однієї тематичної групи метафор можна віднести асоціації з цвітінням або квітами: *квіти; поле квітів; цвітіння; розквіт* тощо. Існує порівняння, що *МИР* наступає після *ВІЙНИ*, як весна розквітає після зимового холоду.

На стимул *ВІЙНА* було отримано 556 реакцій, серед них 218 різних асоціацій. Респонденти подали 531 реакцію одним словом і 21 таких, що складаються більше ніж із одного слова (словосполучення: *політичне становище, точка неповоротності, відсутність щастя*; описові речення: *коли виникають певні конфлікти*).

Найбільш частотними асоціаціями із найбільшою вірогідністю виникнення [13] були реакції *смерть* з результатом 0,48, *сльози* з 0,31, *біль* з 0,29 і *кров* з 0,25.

Нерозривний зв'язок між *ВІЙНОЮ* та смертю репрезентований реакціями більш ніж половини респондентів (*смерть; могили; трупи*). Студенти асоціюють поданий стимул не лише із явищем смерті, а й з її наслідками (*загиблі; жертви; кістки; мертва*). Образи мертвих або людей, що страждають, спровокували реакції, які пов'язані із кров'ю (*кров; багато крові; кроваві жертви*).

Отримані реакції довели, що певні наслідки *ВІЙНИ* є очевидними для респондентів; головним втіленням таких наслідків є зруйнування доквілля, країни та нації в цілому і людських життів та

буденної рутини зокрема (*розруха; руїни; вбивство; зникнення нації, занепад держави; винищення; зруйновані дома; зруйновані сім'ї*).

Семантичне значення стимулу, що подається в українських тлумачних словниках [8; 10], репрезентовано у великій кількості поданих реакцій. *ВІЙНА* розглядається як конфлікт, що має різні масштаби та форми вираження (*сварка; бійка; бій; баталії; конфлікт*). Деякі реакції респондентів визначають стимул як збройне протистояння (*зброя; бомба; танки; гармати; боєприпаси; вистріли*), пов'язане з воєнними діями (*військові дії; військові; солдат; форма*).

Стимул *ВІЙНА* викликає в пам'яті респондентів певні історичні факти або конкретні події сьогодення, через що у свідомості виникають асоціації, представлені власними назвами (*Донбас; Україна; Росія; Америка; Іран; СРСР*). Такі реакції, як *Донбас, Україна, Росія*, були подані різними реципієнтами, що демонструє їхню нагальність для українських громадян.

Велика кількість реакцій демонструє почуття та емоції, які збуджує цей стимул у свідомості людини (*страждання; агресія; ворожість; жах; жаль; смуток; втома; злість; скорбота*). Важливо зазначити, що слова, які називають почуття з позитивною чи навіть нейтральною конотацією, не були представлені в отриманих нами асоціативних полях.

Метафорична репрезентація *ВІЙНИ* втілена у реакціях, подібних до образів, поданих на стимул *МИР*, проте зображення неба і дітей

відбувається із негативними конотаціями. На противагу ясному небу були подані асоціації, пов'язані з темним небом (*темне небо; чорне небо; сіре небо*). Респонденти уявляють дітей як найбільше вразливий прошарок населення, які під час *ВІЙНИ* втрачають тих, хто про них піклується (*діти; діти без батьків; діти, що плачуть; сироти*).

Запропонований стимул викликав у респондентів асоціації, пов'язані з кольором, серед них чорний та сірий кольори (*темне небо; чорне небо; сіре небо*), що може пояснюватися негативними емоціями (*жах, страх, сум*), які викликає *ВІЙНА*, або змінами у вигляді доквілля (*тил, бруд, зруйновані будинки*), та червоний (*червоний*), що вочевидь асоціюється із кров'ю.

Отже, подані на стимули *МИР* і *ВІЙНА* асоціації демонструють, що ці два явища нерозривно пов'язані у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв та здебільшого зафіксовані в ній у протиставленні один до одного. Велика кількість однакових реакцій свідчить про те, що на формування наповнення зазначених стимулів більшою мірою впливають історично-культурна спадщина, соціальні та політичні події у країні. Відсутність реакцій, пов'язаних із предметами звичного доквілля та подіями із особистого повсякденного життя, демонструє той факт, що студентство сприймає *МИР* і *ВІЙНУ* не стільки через власний, скільки через культурний досвід та сьогодення свого народу. Зважаючи на політичну та соціальну ситуацію в Україні, подальше дослідження цих стимулів на більшій виборці вбачається актуальним.

Література

1. Галунова Н. М., Савчук Е. О. Особливості сприйняття кольоропозначень у мовній картині світу англомовних представників середнього віку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2018. Вип. 78. С. 185–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2018_78_39 (дата звернення: 26.09.2020).
2. Домніч О. В. Національно-культурний код у лінгвістичній парадигмі знання. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2019. Вип. 66 (2). С. 42–55. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2019_66\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2019_66(2)_8) (дата звернення: 26.09.2020).
3. Маслова В. А. Лінгвокультурологія: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
4. Михайлова М. Етнокультурна та національна свідомість: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філософія*. 2011. Вип. 8. С. 19–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzuoafs_2011_8_5 (дата звернення: 26.09.2020).
5. Панина Н. В. Технология социологического исследования. Курс лекций. Киев, 1998. 276 с.
6. Поляренко В. С. Мова і культура: взаємодія та співіснування. Риси характеру українського народу як складова національної культури. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (3). С. 8–10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5\(3\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5(3)_3) (дата звернення: 26.09.2020).
7. Скрипник Н. І. Зв'язок мови й мислення як основа концептуального аналізу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Вип. 7. С. 416–418. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_94 (дата звернення: 26.09.2020).
8. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 712.
9. Суїменко Є. Анкетне опитування: мистецтво ставити запитання. URL: http://isoc.com.ua/school/suimenko_ank.pdf (дата звернення: 26.09.2020).
10. Тлумачний словник української мови: Понад 12 500 статей (близько 40 000 слів) / уклад. Л. Г. Боярова [та ін.]; ред. В. С. Калашник. 2 вид., випр. і доп. Харків: Прапор, 2005.
11. Burgess T. Information Systems Services. Guide to the Design of Questionnaires. A general introduction to the design of questionnaires for survey research. University of Leeds, 2001.

12. Krosnick J. A., Presser, S. Question and Questionnaire Design. Handbook of Survey Research (2nd Edition). James D. Wright and Peter V. Marsden (Eds). San Diego, CA: Elsevier, 2009.
13. Nelson D., McEvoy C., Dennis S. What is and what does free association measure? *Memory & Cognition*, 2012. doi: 10.3758/BF03209337

References

1. Halunova, N. Savchuk, E., (2018). Osoblyvosti spryiniattia koloropoznachennia u movnii kartyni svitu anhlovovnykh predstavnykiv serednoho viku [The Specifics of the Perception of the Names of Colours in the Language World Model of English-speaking Middle-aged Representatives]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seria: Filolohiia*, 78, 185–188. Kharkiv. Retrieved September 26, 2020, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2018_78_39
2. Domnich, O., (2019). Natsionalno-kulturnyi kod u lnhvistychnii paradyhmi znannia. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. № 66(2), 42–55. Retrieved September 26, 2020, from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2019_66\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2019_66(2)_8).
3. Maslova, V., (2001) *Lynhvokulturolohiia: Ucheb. posobyie dlia stud. vyssh. ucheb. zavedenyi*. Moskva: Yzdatelskyi tsentr «Akademyia». [in Russian]
4. Mykhailova, M., (2011). Etnokulturna ta natsionalna svidomist: sotsialno-filosofskyi analiz. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ser.: *Filosofiiia*, № 8, 19–27. Retrieved September 26, 2020, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2011_8_5.
5. Panina, N. (2001). *Tehnologiya sociologicheskogo issledovaniya [Technology of social study]*. Kyiv: In-t sociolohii NAN Ukrainy. [in Russian]
6. Poliarenko, V., (2015). *Mova i kultura: vzaiemodiia ta spivisnuvannia. Rysy kharakteru ukrainskoho narodu yak skladova natsionalnoi kultury. Molodyi vchenyi*. № 5 (3), 8–10. Retrieved September 26, 2020, from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5\(3\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_5(3)_3)
7. Skrypnyk, N., (2011) *Zviazok movy y myslennia yak osnova kontseptualnoho analizu. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seria 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*. № 7, 416–418. Retrieved September 26, 2020, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_94.
8. *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh*. Tom 4 (1973).
9. Suimenko, Y. (n.d.). *Anketne opytuvannia: mystetstvo stavty zapytannia [A questionnaire based survey: the art of asking questions]*. Retrieved September 26, 2020, from <https://divovo.in.ua/anketne-opytuvannya-mistectvo-stavty-zapytannia.html> [in Ukrainian]
10. Boiarova, L., Kalashnyk, V. (Eds). (2005). *Tlumachnyi slovnnyk ukrainskoi movy*. Prapor.
11. Burgess, T. (2001) *Information Systems Services. Guide to the Design of Questionnaires. A general introduction to the design of questionnaires for survey research*. University of Leeds.
12. Krosnick, J. A. and Presser, S. (2009) *Question and Questionnaire Design. Handbook of Survey Research (2nd Edition)*. James D. Wright and Peter V. Marsden (Eds). San Diego, CA: Elsevier.
13. Nelson, D., McEvoy, C., & Dennis, S. (2012). What is and what does free association measure? *Memory & Cognition*. doi: 10.3758/BF03209337

Васянович Евгения Андреевна, преподаватель кафедры общего и прикладного языкознания филологического факультета, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022); e-mail: vasianovych@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9696-3335>

Yevheniia Vasianovych, Lecturer at the Department of General and Applied Linguistics, School of Philology, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: vasianovych@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9696-3335>

Дубовик Наталия Николаевна, кандидат филологических наук, доцент кафедры общего и прикладного языкознания филологического факультета, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022); e-mail: n.galunova@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5748-1296>

Nataliia Dubovyk, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of General and Applied Linguistics, School of Philology, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: n.galunova@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5748-1296>